

Анастасія Мотревич,

студентка 5 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Н. М. Дяченко,**

кандидат філологічних наук, старший викладач.

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПОЕТОНІМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У статті подано принципи та основні класифікації функцій поетонімів та їх поділ за денотатом.

Ономастична лексика посідає особливе місце в мовній системі художнього твору. Вона бере активну участь у створенні цілісності художнього тексту, є засобом відображення світогляду митця, його індивідуальності, ідіостилу. Власна назва – це надбання конкретного народу, вона дає знання про етнопсихологічні особливості та національну специфіку.

Добір антропонімів, топонімів чи інших видів власних назв для митця художнього слова – це виявлення його літературної індивідуальності та художньої майстерності на тлі реальної, суспільно-політичної дійсності.

Однією з актуальних проблем сучасної української літературної ономастики є дослідження функціонально-стилістичних особливостей поетонімів у художньому творі. Кожен поетонім у літературному творі, окрім номінативної, може виконувати й інші функції. Використання власних назв залежить від мети, яку автор хоче донести до читача. На сучасному етапі розвитку української літературної ономастики немає єдиної, загальноприйнятої класифікації функцій та розрядів поетонімів за денотатом. Кожен учений, який досліджує це питання, висловлює свої думки та вносить корективи до вже дослідженого матеріалу. Є низка науковців, які зробили значний внесок у розробку цього питання, зокрема О. Суперанська, Л. Белей, Ю. Карпенко, М. Мельник, В. Калінкін, Ч. Косил та Н. Васильєва.

Метою статі є розгляд класифікацій функцій поетонімів у художньому творі, а також їх поділ залежно від денотата.

О. Суперанська, беручи за основу поділу призначення, яке мають власні назви в художніх творах, виділяє чотири функції поетонімів, а саме: 1) апелятивна (закликаюча); 2) комунікативна (ім'я відоме співрозмовнику і є основою повідомлення); 3) дейктична (назва є вказівкою на об'єкт); 4) експресивна (назва є виразником певних емоцій, почуттів) [3, с. 23].

Ю. Карпенко та М. Мельник, вивчаючи поетичну творчість Л. Костенко, зазначили, що основною функцією поетонімів є не номінативна, а стилістична. Вчені запропонували такий поділ: 1) номінативна – це суто називне значення оніма, яка стає панівною там, де переважає денотативний компонент семантики; 2) хронотопічна, яка стає провідною там, де онім вказує на певний час, місце або на одну з цих двох координат; 3) характеризувальна; 4) функція виразовості, образності, тропеїчності; 5) експресивна; 6) текстотвірна [2, с. 82].

В. Калінкін вважає: "Досвід, надбаний ономастами, дає підставу стверджувати, що створення "ідеальної" таксономічної системи функцій поетонімів, найімовірніше, неможливе", а також зазначає, що поява в

поетонімів нових функцій неминуча, оскільки пов'язана з принциповою нескінченністю художнього пошуку [3, с. 26]. Вчений запропонував такий поділ поетонімів: 1) мовні (номінативна, ідентифікаційна, диференційна); 2) характеризувальні; 3) власне поетичні, які дають змогу використовувати онім у виразових цілях [2, с. 83].

Це питання опрацьовували й зарубіжні науковці, зокрема відомий чеський вчений Ч. Косиль виділяє в літературній онімії такі функціональні «вартості»: 1) денотативну; 2) конотативну; 3) асоціативну; 4) експресивну; 5) емоційну; 6) стилістичну; 7) естетичну [3, с. 25].

Російська дослідниця Н. Васильєва підтримує класифікацію німецького вченого Д. Лампінга, який виділяє сім функцій поетонімів: 1) ідентифікаційну; 2) ілюзіоністичну (назви викликають у читача ілюзію реального світу); 3) міфологізуючу (ім'я породжує в читачів реальну уяву героя та його властивостей); 4) характеризувальну (здатність назви бути пізнавальною); 5) акцентувальну; 6) перспективізаційну; 7) естетичну [2, с. 82].

Л. Белей зосередив увагу на антропонімах. Він класифікує антропоніми за стилістичною функцією, яка ґрунтується на принципі стилістичної домінантності: 1) нейтральні; 2) характеристичні; 3) дейктичні; 4) ідеологічні. Зокрема, характеристичні антропоніми він поділяє на чотири види стилістичної значущості: соціальна, національно-регіональна, часова, інформаційно-оцінна. Ідеологічним літературно-художнім антропонімам притаманна політико-оцінна стилістична значущість, дейктичним (вказівним) – власне ідентифікаційна, а нейтральні виконують суто номінативну функцію. Цю кваліфікацію літературно-художньої антропонімії, принаймні в основних рисах, можна перенести й на інші розряди літературно-художніх онімів [3, с. 25].

Немає узгодженості вчених і щодо поділу поетонімів на групи залежно від денотата. В. Бондалетов виділяє такі розряди: антропоніми (імена, прізвища); топоніми (географічні об'єкти); космоніми (назви об'єктів космічного простору); зооніми (назви тварин); хрематоніми (предмети матеріальної культури, науки, книги, журнали). О. Суперанська, пропонує такий поділ: антропоніми, зооніми, міфоніми, топоніми, серед яких виокремлює ойконіми, урбаноніми, хороніми, гідроніми, а також космоніми, астроніми, хрематоніми, фітоніми, назви засобів пересування, сортові та фірмові назви, назви підприємств, об'єднань, товариств, хрононіми, назви органів періодичного друку, назви свят, ювілеїв, назви творів літератури та мистецтва, документоніми, назви стихійного лиха, фалероніми. О. Карпенко вивчаючи теорію фреймів, подає таку класифікацію: антропонімічний фрейм, топонімічний фрейм, ергономічний фрейм, теологічний фрейм, зоонімічний фрейм, космонімічний фрейм, хрононімічний фрейм, хрематонімічний фрейм, ідеонімічний фрейм [2, с. 83].

Дотримуючись концепції запровадження базового терміна «поетонім» на позначення власних назв у літературних творах, В. Калінкін висловлює думку про найменування ономастичних термінів, які визначають розряди власних назв за типом об'єкта найменування шляхом заміни компонента «онім» на

«поетонім» й утворення таким чином назв розрядів на зразок антропоетонім, топопоетонім [3, с. 26].

Отже, розглянувши класифікації функцій поетонімів у художньому творі та їх розрядів за денотатом, можна стверджувати, що немає єдиного узгодженого погляду серед учених, збіг лише частковий. Функція оніма в художньому творі – це використання імені в тексті, його специфічна діяльність, тому ці мовні одиниці є багатофункціональними. Що більший талант митця, то поліфункціональнішими та взаємодоповнювальними стають у його творах власні назви.

Думки ономастів щодо кількості розрядів за денотатом різняться: хтось визначає чотири-п'ять, а хтось – до двох десятків, виокремлюючи, наприклад, різновиди топонімів (гідроніми, ороніми, ойконіми, хороніми, мікротопоніми), теонімів (власне теоніми, демоніми, міфоніми, агіоніми) тощо [3, с. 26].

Таким чином, проблема є актуальною й має перспективи для подальших досліджень, для вдосконалення як самих класифікацій, так і термінології для позначення класифікованих понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Onomn/2006_1/L1_PDF/Kalinkin1.pdf
2. http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvvnv/filolog_mov/2011_6_1/R1/Minina.pdf
3. http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1834/1/Ономаст%2011%202008_20-28%2B.pdf